

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Катедра української мови імені проф. Івана Ковалика

Затверджено
на засіданні катедри української мови
імені проф. Івана Ковалика
філологічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

(протокол № 1 від 31 серпня 2023 р.)

Завідувач катедри З.О. Купчинська

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

«Історія української лексикографії», що викладається в межах

ОПП «Слов'янські мови та літератури (переклад включно)» четвертого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів зі спеціальностей 035 Філологія (Спеціалізація 035.032 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – болгарська, 035.037 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – хорватська, 035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська, 035.033 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська.

**Силабус курсу «Історія української лексикографії»
2023/2024 навчального року**

Назва курсу	Історія української лексикографії
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Кафедра української мови імені професора Івана Ковалика
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 03 Гуманітарні науки. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.03 Слов'янські мови та літератури (переклад включно)
Викладачі курсу	доц. Сус І.Р.
Контактна інформація викладачів	irynasus2014@ukr.net
Консультації по курсу відбуваються	понеділок (14.50) кафедра української мови ім. проф. І. Ковалика (234 авд.)
Сторінка курсу	https://philology.lnu.edu.ua/course/istoriia-ukrains-koi-leksykohrafi-slavisty
Інформація про курс	Курс «Історія української лексикографії» є навчальною дисципліною вільного вибору, її студенти-бакалаври вивчають у 8 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Коротка анотація курсу	Навчальна дисципліна «Історія української лексикографії» є складовою курсу «Сучасна українська літературна мова» та важливим і необхідним компонентом у програмі професійної філологічної освіти. Основними завданнями курсу є формування наукових поглядів на лексикографію, вироблення навичок самостійних спостережень над різними типами структур у лексикографічних виданнях, визначення типології словників та періодизації історії української лексикографії, знання базових лексикографічних праць та персоналій, які долучилися до лексикографічної параметризації українського словникового фонду.
Мета та цілі курсу	Основна мета курсу «Історія української лексикографії» –сформувати у студентів-філологів систематизовані наукові знання про металексикографію, завдання лексикографічної критики, принципи класифікації словників, періоди становлення українського словникарства, навчити простежувати етапи розвитку української лексикографії та проводити аналіз словників відповідно до засад лексикографічної критики. Цілі курсу – ознайомити студентів із досягненнями сучасної теоретичної та практичної лексикографії; історією розвитку історії української лексикографії та формування лексикографічної парадигми, основними лексикографічними працями та лексикографічними осередками.

**Література для
вивчення
дисципліни**

Методичне забезпечення

Дубічинський В. В. Лексикографія: навч.-метод. посіб. для студ. ден. та заоч. навчання зі спец. «Перекладач» і «Прикладна лінгвістика». Харків, 2012. 68 с.

Рекомендована література

Основні джерела

1. Горецький П. Історія української лексикографії. Київ, 1963. 244 с.
2. Демська О. М. Вступ до лексикографії: навч. посіб. Київ, 2010. 266 с.
3. Кузеля З. Історичний розвиток і сучасний стан українського словництва. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка* / за ред. В. Янева. Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1962. Т. 169: Праці філологічної та історико-філософської секцій: зб. на пошану Зенона Кузелі. С. 217–235.
4. Москаленко А. Нарис історії української лексикографії. Київ, 1961. 164 с.
5. Капранов Я., Тронь Т. Основи лексикографічної теорії та практики: підручник. Київ, 2023.

Додаткові джерела

6. Березюк Т., Іщенко О., Пилипчук Р., Савченко О., Фещенко Н., Шушківський А. Здобутки української енциклопедистики: характеристика найважливіших видань. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 12. Київ, 2015. С. 9–114.
7. Бобкова Т. Українська корпусна лексикографія: основні етапи й тенденції розвитку. *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія»*. Серія філологічна. 2014. Вип. 49. С. 267–270.
8. Бондар О.І. Українське діалектне словникарство початку ХХІ ст. *Вісник Одеського нац. ун-ту*. 2012. Серія філологія. Т. 17. Вип. 4. С. 5–17.
9. Галас Б. Ф. С. Шимкевич як лексикограф і українське словникарство (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.). Ужгород, 1995. 300 с.
10. Гнатюк І. «Словарь української мови» за редакцією Бориса Грінченка в оцінці українських мовознавців. *Лексикографічний бюлетень: зб. наук. пр.* Київ, 2014. Вип. 23. С. 7–17.
11. Дідун Л. Козирева З. Українська академічна лексикографія: здобутки та перспективи розвитку. *Українська мова*. 2021. № 3. С. 54–65.
12. Кочан І. Українська лінгвістична термінографія. (хронологія, класифікація, структура). *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр.* Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. Вип. 56. С. 25–41.
13. Лясков О.О. Історія лексикографії та різні підходи до її опису. *Theory and practice of modern science: I International Scientific and Theoretical Conference*. Kraków, 2021. Vol.2. P. 18–22.
14. Кровицька О. Українська лексикографія: теорія і практика. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2005. 175 с.
15. Лукінова Т. Створення «Етимологічного словника української мови» – важливий етап порівняльно-історичного вивчення слов'янської лексики. *Мовознавство*. 2008. № 2–3. С. 24–39.
16. Німчук В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. Київ, 1980.
17. Петрова Т.О. Українська термінографічна критика: від витоків до сучасності. *Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України*. Серія : Філологічні науки. Київ, 2018. Вип. 292. С. 208–217.
18. Сабадош І. Українська діалектна лексикографія післявоєнного

періоду. *Język ukraiński: współczesność – historia.* / Red. F. Czyżewski, P. Hrycenko. Lublin, 2003. S. 93–106.

19. Сніжко Н. Концепції новітніх тлумачних словників української мови та проблеми мета лексикографії. *Українська мова.* 2022. № 3 (83). С. 3–24.
20. Томіленко Л. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії: монографія. Івано-Франківськ, 2015.
21. Хобзей Н. Сучасне українське діалектне словництво. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*: зб. наук. пр. / відп. ред. М. Крикун. Львів, 2006. Вип. 15: Confraternitas. Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича. С. 819–826.
22. Цимбалюк-Скопненко Т. Українська авторська лексикографія: здобутки та перспективи. *Українська мова.* 2010. № 9. С. 3–14.

Тривалість курсу	Один семестр (8)
Обсяг курсу	<i>Денна форма навчання: загальний обсяг 90 годин, у т. ч. 28 годин лекційних, 62 години самостійної роботи. 3 кредити ЄКТС.</i>
Очікувані результати навчання	<p><i>У результаті вивчення курсу студент повинен знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • предмет, завдання й місце лексикографії серед інших мовознавчих дисциплін; • наукові праці з проблем історії та теорії лексикографії; • основних дослідників, які працювали у сфері історичних лексикографічних досліджень; • головні ідеї провідних українських і зарубіжних лексикографів; • аспекти й методи дослідження в лексикографії; • основні ознаки словника та аспекти лексикографічної типології; • принципи укладання словників; • базові терміни української лексикографії; • періодизацію розвитку українського словництва; • етапи становлення української лексикографії; • комп'ютерні технології в українській лексикографії. • принципи побудови статей у словниках різних типів; • основні словники староукраїнської лексикографії; • основні словники нової української лексикографії; • праці українських лексикографів XVI – XX ст.; • авторів сучасних словників. <p><i>Уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • орієнтуватися в давніх та сучасних лексикографічних джерелах і використовувати їх у практичній діяльності. • аналізувати наукові праці лексикографії; • визначати тип словника; • аналізувати мікро- та макроструктуру словників різних періодів; • характеризувати типи словників; • виконувати лексикографічний аналіз пам'яток.
Ключові слова	Синхронна та діахронна лексикографія, словникові матеріали, словник, лексикон, глосарій, глоса, протословник, металексикографія, практична лексикографія, метамова словника, лексикографічна критика, лексикографічна парадигма, лексикографічна параметризація лексики, типологія словників, періодизація розвитку словництва, рукописна лексикографія, староукраїнська лексикографія, нова українська лексикографія.
Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий	Залік

контроль, форма	
Пререквізити	Курси лексикології сучасної української літературної мови, історії української літературної мови
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Курс історії української лексикографії передбачає передбачає застосування проектно орієнтованого навчання, що виявляється в у використанні прийомів пояснення та бесіди в процесі вивчення метамови сучасної лексикографії, застосування презентаційних методів для ознайомлення з лексикографічними джерелами, застосування зіставного методу, що виявляється в порівняльній характеристиці словникового матеріалу різних періодів, структурного методу для розгляду концепції словників, установленні системи відповідностей між сучасною українською лексикографією та староукраїнською, визначенні відносної хронології лексикографічної параметризації лексики.
Необхідне обладнання	Проектор, комп'ютер, мультимедійна дошка
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються так: лекції: 10% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 10;</p> <p>проект (презентація) «Критичний аналіз словника» 10 % семестрової оцінки; максимальна кількість балів 10;</p> <p>модулі: 80 семестрової оцінки; максимальна кількість балів 80.</p> <p>Підсумкова максимальна кількість балів 100.</p> <p>Академічна доброчесність: очікується, що роботи студентів будуть їхніми самостійними дослідженнями. Виявлення ознак академічної недоброчесності в роботі студента, є підставою для незарахування визначеного завдання. Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі практичні заняття курсу. Студенти повинні інформувати викладача про неможливість відвідати практичне заняття та зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання завдань, передбачених курсом.</p> <p>Література. Усю літературу, яку студенти не зможуть знайти самостійно, надає викладач виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студентів заохочують до використання літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Ураховуються бали, набрані за виконання практичних завдань, виступи з доповідями та рецензіями на семінарах, участь в обговоренні. Ураховується присутність та активність студента на практичних заняттях. Не толерується користування мобільними пристроями під час занять з метою, не пов'язаною з навчанням; плагіат, несвочасне виконання поставлених завдань та ін.</p>
Питання до заліку.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і завдання української лексикографії, її зв'язок з іншими науковими дисциплінами. 2. Теоретична (металексикографія) і практична лексикографія. 3. Сучасна лексикографічна парадигма. 4. Лексикографічна критика. 5. Маркетинг словників. 6. Загальна (універсальна) і конкретна (національна) лексикографія. 7. Синхронна (описова) і діахронна (історична) лексикографія. 8. Загальномовна й лектна (діалектна, соціолектна, ідіолектна)лексикографія. 9. Нормативна і реєстративна лексикографія. 10. Наукова, навчальна й довідкова лексикографія. 11. Історія енциклопедичної лексикографії. 12. Історія тлумачної лексикографії 13. Історична лексикографія. 14. Історія діалектної лексикографії. 15. Авторська лексикографія 16. Історія перекладної лексикографії.

	17. Рукописна лексикографія. 18. Діаспорна лексикографія. 19. Комп'ютерна лексикографія 20. Корпусна лексикографія. 21. Лексикографічні осередки.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / дата / год.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, год	Термін виконання
	МОДУЛЬ I				
1 т. 2 год.	Теорія лексикографії, фразеографії та пареміографії. Історія лексикографії, фразеографії та пареміографії. Критика словників. Базові поняття лексикографії, фразеографії та пареміографії. Загальна і конкретна лексикографія, синхронна і діахронна лексикографія, термінографія, фразеографія.	лекція	Демська О. Вступ до лексикографії: навч. посіб. Київ, 2010; Капранов Я., Тронь Т. Основи лексикографічної теорії та практики: підручник. Київ, 2023.	Сучасна лексикографічна парадигма 4 год.	
2 т. 2 год.	Класифікація словників за об'єктом опису. Нормативна лексикографія. Реєстративна лексикографія. Навчальна лексикографія. Параметризація лексики в словниках різних типів.	лекція	Демська О. Вступ до лексикографії: навч. посіб. Київ, 2010; Ілясов О.О. Історія лексикографії та різні підходи до її опису. <i>Theory and practice of modern science: I International Scientific and Theoretical Conference. Kraków, 2021. Vol.2. P. 18–22.</i> ; Петрова Т. Рецензія на термінологічні словники як жанр критичного субдискурсу. <i>Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка</i> . 2019. Вип. 50. Філологічні науки. С. 133–139.	Класифікація словників за об'єктом опису 4 год.	
	МОДУЛЬ II				

3 т. 2 год.	Староукраїнська лексикографія. Дословниковий період розвитку української лексикографії XI – XVI ст. Традиція глосування. Глосарії – прототипи сучасних українських словників. Типологія глос. Різновиди перших українських глосаріїв (ономастико ни, символіки (приточники), перекладні словники, розмовники).	лекція	Горецький П. Історія української лексикографії. Київ, 1963; Москаленко А. Нарис історії української лексикографії. Київ, 1961; Німчук В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. Київ, 1980;	Різновиди перших українських глосаріїв. 4 год.	
4 т. 2 год.	Українська лексикографія XVI–XVIII ст. Словники перекладного типу. Принципи побудови словників.	лекція	Горецький П. Історія української лексикографії. Київ, 1963; Москаленко А. Нарис історії української лексикографії. Київ, 1961; Німчук В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. Київ, 1980.	Лексикографічна діяльність Памви Беринди, Лаврентія Зизанія, Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського 6 год.	

5 т. 2 год.	Українська лексикографія першої половини XIX ст. Рукописна лексикографія. Типологія словників. Притекстова лексикографія. Словникові матеріали.	лекція	Галас Б. Ф. С. Шимкевич як лексикограф і українське словникарство (кінець XVIII – початок XX ст.). Ужгород, 1995.; Горецький П. Історія української лексикографії. Київ, 1963; Кузеля З. Історичний розвиток і сучасний стан українського словництва. <i>Затиски Наукового товариства ім. Шевченка</i> / за ред. В. Янева. Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1962. Т. 169: Праці філологічної та історико-філософської секцій: зб. на пошану Зенона Кузеля. С. 217–235.; Москаленко А. Нарис історії української лексикографії. Київ, 1961.	Українські лексикографи першої пол. XIX ст. 4 год.	
6 т. 2 год.	Українська лексикографія другої половини XIX ст. Елементи тлумачної, перекладної, термінологічної, ономастичної і фразеологічної специфікації.	лекція	Горецький П. Історія української лексикографії. Київ, 1963; Москаленко А. Нарис історії української лексикографії. Київ, 1961.	Українські лексикографи другої пол. XIX ст. 4 год.	

7 т. 2 год.	Українська лексикографія кін. XIX ст.– поч. XX ст. Типологія словників. Провідні українські лексикографі XIX ст. Лексикографічні осередки.	лекція	Горецький П. Історія Гнатюк І. «Словарь української мови» за редакцією Бориса Грінченка в оцінці українських мовознавців. Лексикографічний бюлетень: зб. наук. пр. Київ, 2014. Вип.23. С. 7–17.; української лексикографії. Київ, 1963; Москаленко А. Нарис історії української лексикографії. Київ, 1961;	Лексикографічна діяльність Бориса Грінченка 4 год.	
	МОДУЛЬ III				
8 т. 2 год.	Енциклопедичний словник як різновид лексикографічної продукції. Жанрові ознаки енциклопедії як різновиду наукової чи науково-популярної довідкової літератури. Типологія енциклопедій. Електронні енциклопедії.	лекція	Березюк Т., Іщенко О., Пилипчук Р., Савченко О., Феценко Н., Шушківський А. Здобутки української енциклопедистики: характеристика найважливіших видань. <i>Наука України у світовому інформаційному просторі</i> . Вип. 12. Київ, 2015. С. 9–114;	Історія української енциклопедистики 4 год.	

9 т. 2 год.	З історії укладання тлумачного словника української мови. Різновиди тлумачних словників. Розвиток української термінографії. Універсальні специфікації видань тлумачного типу. Тлумачний словник як різновид лексикографічної продукції. Різновиди тлумачних словників.	лекція	Дідун Л. Козирева З. Українська академічна лексикографія: здобутки та перспективи розвитку. <i>Українська мова</i> . 2021. № 3. С. 54–65.; Капранов Я., Тронь Т. Основи лексикографічної теорії та практики: підручник. Київ, 2023.	Діяльність Інституту української наукової мови. Українська термінографія 20-х років ХХ ст. 6 год.	
-------------------	---	--------	---	---	--

10 т. 2 год.	Діахронна (історична) лексикографія та її завдання. Історичний словник як різновид лексикографічної продукції. З історії укладання українського історичного словника.	лекція	Капранов Я., Тронь Т. Основи лексикографічної теорії та практики: підручник. Київ, 2023.; Кровицька О. Українська історична лексикографія у міжслов'янському контексті. <i>Проблеми слов'янознавства</i> . Львів, 2003. Вип. 53. С. 136–144.	Лексикографічна діяльність Є.Тимченка 4 год.	
--------------	---	--------	--	---	--

11 т. 2 год.	Етимологічні словники української мови. З історії створення етимологічних словників. Принципи укладання етимологічних словників.	лекція	Капранов Я., Тронь Т. Основи лексикографічної теорії та практики: підручник. Київ, 2023.; Лукінова Т. Створення «Етимологічного словника української мови» – важливий етап порівняльно-історичного вивчення слов'янської лексики. <i>Мовознавство</i> . 2008. № 2–3. С. 24–39.	Типологія діалектних словників. 4 год.	
---------------------	--	--------	---	---	--

12 т. 2 год.	Історія діалектної лексикографії. Лексикографічна параметризація діалектного матеріалу. Ідіолектна лексикографія. Статистична параметризація лексики. Словопоказчики та конкорданси.	лекція	Бондар О. Українське діалектне словникарство початку ХХІ ст. <i>Вісник Одеського нац. ун-ту</i> . 2012. Т. 17. Вип. 4. С. 5–26.; Хобзей Н. Сучасне українське діалектне словництво. <i>Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність</i> . Львів, 2006. № 15. С. 819–826.; Цимбалюк-Скопненко Т. Українська авторська лексикографія: здобутки та перспективи. <i>Українська мова</i> . 2010. № 9. С. 3–14.	Особливості лексикографічної параметризації онімної лексики. 4 год.	
--------------------	--	--------	---	--	--

13 т. 2 год.	Історія онімної лексикографії. Лексикографічна параметризація онімної лексики. Типологія ономастичних словників.	лекція	Демська О.М. Вступ до лексикографії. Київ, 2010.; Капранов Я., Тронь Т. Основи лексикографічної теорії та практики: підручник. Київ, 2023.	Історія української фразеології 6 год.	
14 т. 2 год.	Тенденції розвитку сучасної лексикографічної парадигми. Тенденції розвитку сучасної лексикографічної парадигми. Напрями розвитку української корпусної лексикографії.	лекція	Бобкова Т. Українська корпусна лексикографія: основні етапи й тенденції розвитку. <i>Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія філологічна.</i> 2014. С. 267–270.; Вип. 31. С. 315–322.; Сніжко Н. Концепції новітніх тлумачних словників української мови та проблеми мета лексикографії. <i>Українська мова.</i> 2022. № 3 (83). С. 3–24.	Здобутки та перспективи сучасної української лексикографії 4 год.	